

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IV. Váci-utca 11.
hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

BOGDÁNYI MÓR.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . . . 8 frt
Félévre . . . . . 4 „
Negyedévre . . . . . 2 „

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

A közvélemény megrontói.

Németujváron országgyűlési képviselőt választottak e héten. Sok zaj, nagy ivás, vesztegetés, ámitás, szóval a küzdő felek a korteskedések minden ismeretes fogásával igyekeztek a választókat egymástól elvonni, és mindenik a saját részére megnyerni. Három országgyűlési párt állott egymással szemben: a kormánypárt, a függetlenségi párt és az antiszemita párt. Mint ellenfelek álltak a csatatéren és mindenik a győzelmet a másik hátrányára kivívni erőlködött.

Mi itt csakis az antiszemita párttal foglalkozhatunk, még pedig ez alkalommal szemügyre fogjuk venni e pártnak kortes fogásait, melyekkel a választások alatt élni szokott, hadd tudják meg azok is, kik eddig az antiszemitáknak is némi politikai tisztességtudást tulajdonítottak, hogy abban a táborban, a hol az antiszemita jelvény alatt küzdenek, hogy ott a politikai tisztességtudás egy szikrája sem található.

Azon kellene kezdenünk, hogy itt közzé tegyük azokat a leveleket, melyeket mi megbízható kezekből vettünk és a melyekben az izgatások és nepámitások olyan hajmeresztő tényeit beszélnek el, hogy az ember azt hiheti, hogy nem egy országgyűlési választásról van szó, hanem valamely hittérítési harcokról, melyet a vadon lakóival kiküzdeni kell.

Minden országgyűlési választásnál, ahol antiszemita jelölt is szerepel, az ember mindenkor egy kis vallási háborura el lehet készülvén; hittérítések és vallási villongások nélkül az ilyen választás el nem múlik. Az antiszemita jelölt programbeszédének az alphaja és omegája a zsidók elleni gyűlölet szítása. Ha látja, hogy társadalmi állásuk, foglalkozásuk és modoruk ecsetelése által a kivánt hatás el nem éretik, nyomban következik a vallás. Ezzel még tudnak hatást kelteni főleg fanatikusabb vidéken, a német lakosság alsóbb rétegei-

ben. Ott, a hol intelligensebb elemeket akarnak meghódítani, azt hangoztatják, hogy nekik „nem a vallás, hanem a faj“ ellen van kifogásuk; ott pedig, a hol a butaság vak szenvedélyét akarják a zsidók ellen uszítani, ott meg az a jelszó járja; nem a faj, hanem a vallás!

A németujvári választás ismét bő alkalmat nyújtott nekik a kedélyek e módon való megmetyekezésre, de szerencsére hasztalanul.

Lehetetlen volna összefoglalni azokat a törvénysértéseket, miket az antiszemita kortesek e kerületben elkövettek. Ha a büntető kódex paragrafusait aplikáltatni akarná az államügyész, akkor az illavai fegyház kicsi volna azon gazemberek befogadására, kik e választás alkalmával a vallás felekezeti és osztályok elleni lázítás büntényét elkövették.

És ez az, amire ez alkalommal utalni akartunk.

Ha valahol egy adó-exekuczió alkalmával, egy szegény ördög szája eljár és elkurjantja: Hunczut a kormány! akkor nyomban nyakába sóznak egy kriminalis pert, melynek következményei alatt legalább három esztendeig elkínlódik; de mikor egy antiszemita kiáll a nép elé és a hordó tetejéről hirdeti a vallás — faj- és osztály gyűlöletet, akkor a hajaszála sem görbül meg, sőt megis választják országgyűlési képviselőnek, hogy az immunitás védelme alatt annál kényelmesebben folytathassa, a mit künn a piacon kezdett.

Hogy ki felelős azért, hogy ezek az izgatók a büntető törvényt megtorlás nélkül kigunyolhatják, azt, nézetünk szerint, legjobban tudná megfejtetni igazságszolgáltatásunk feje — Pauler Tivadar miniszter ur, a ki ezeket a visszaéléseket már éveken át türi.

Mikor Szentgyörgyi kuriai birót államtitkárrá nevezték ki, mi erősen hittük, hogy első teendője leend az illető kir. ügyészek figyelmét e büns üzemekre felhívni és szigoruan intézkedni az iránt, hogy az eféle bujtogatások és lázítások a kellő büntetésben részesüljenek.

Az államtitkár ur mindedig nem tette és ez elnézés következménye az, hogy az antiszemita kortesek már most semmi korlátot sem ismerve, olyan lázításokat visznek véghez, hogy a vidéki köznép tökéletesen praeparálva van a jog és társadalmi rend megtámadására.

Ezen rend érdekében kérjük Szentgyörgyi államtitkár urat, méltassa figyelemre az antiszemita kortesek és képviselőjelöltek beszédeit és intézkedjék a törvény értelmében, mielőtt késő lenne.

Dr. G.

Husvét.

A szabadság ünnepe. A zsidók épp úgy, mint a keresztények, a husvétünnepet a szabadság, a szabadulás emlékére ünneplik, mert a keresztény egyháztörténelem is vallása tanainak megpecsételését a föltámadással látja eszközölni és e feltámadást, mint az ő vallása fölszabadulásának, a legnagyobb szabadságnak, a vallás szabadságnak nagy napját üdvözli és ünnepli.

És mégis! Hányszor vétettek e nagy világ-ünnep történeti és kulturhistoriai jelentősége ellen épen e vallás tanítóit. Hányszor szentségtelenítették meg e dicső ünnepet éppen azzal, hogy az emberek egymás közt éppen az embertársnak vallását, religióját nem akarták türni: hogy éppen a miatt a meggyőződés miatt, mely tisztán a lelki világ, az érzélem dolga, és csak másod sorban hat ki a

mindennapi életnek a kenyérért folytatott küzdelmeire, éppen e meggyőződés miatt letagadták társaiktól még a létezési jogot is! És midőn a világtörténelem kitelhetlenül oda ültette az emberek közé a vallásszabadság leghivebb szövetségeseit, a testvériséget, az egyenlőséget, hányszor megtörtént még azután is, hogy az emberi ész és szív e magas és nagy vívmányainak daczára is éppen a vallás felekezetei közt újra és újra, mindig szenvedélyesebben, mindig gyűlöletesebben és mindig rafináltabban kitört a türelmetlenség és — és csodálatos tévedése annak a mindig az igazság után kutató észnek, — éppen a vallásszabadság érdekében, éppen a saját dédelgetett religió kedvéért fölszították még a polgár háboru irtozatosságait is.

Nemcsak a zsidó vallásról beszélünk. Talán a világtörténelem folyamán fölmerült vallás felekezetei közül, akár eltűntek azok az ő apostolaikkal együtt akár ma is megvan az istenimádásnak általuk alkotott módja, talán nem volt egy sem, mely az üldöztetéseket elkerülhette volna. Mintha az üldöztetés elkerülhetlen szükséglete volna minden vallásnak, és mintha minden vallás, mikor megerősödött, kötelességének ismerné csak is az ő saját exclusivitása mellett a többi a földszinéről elpusztítani.

A husvét ünnepe pedig évről-évre ismétlődik, minden évben újra felhívja az emberiséget, hogy gondolkodjék ennek jelentősége, világtörténeti mysteriumai felett, igyekezzék mindig az öröm ünnepévé tenni azt,

TÁR C Z A.

Társadalmi átalakulás Amerikában.

— Az Egyenlőség tárczája. —

Az utolsó években sajátságos mozgalmak keletkezésének vagyunk szemtanúi. Európában a legkülönbözőbb nevek alatt alakulnak társaságok, szövetkezetek és egyletek, melyeknek célja a nagy tőke zsarnoksága ellen harcolni. A szocialdemokrácia és egyéb internacziális szövetkezetek mind a nagy tőke birtokosai ellen irányulnak. Sőt maga az antiszemitizmus sem egyéb a kommunizmus és nihilizmus mostoha testvérénél. Az antiszemitizmus forradalmat akar, s miután nem olyan őszinte, mint a nihilizmus, a zsidókat szemelte ki ürügyül, hogy ezek útján szítsák az osztály és fajgyűlöletet, mely végeredményében oda vezet, a hová a nihilizmus a társadalmat terelni óhajtja.

A míg a birtok elleni hadjárat Európában a már jelzett alakulásokat hozta létre, addig Amerikában, a szabadság hazájában, egész más természetű erőket mozgósított a harcra. A következőkben közöljük egy amerikai lapnak erre vonatkozó cikkét, mely elég világosan bizonyítja, hogy a munka védelme nem szorul olyan szövetségekre, melyek a társadalom elleni gyűlölettel átsza-

turálva vannak, hanem, hogy e védelem ugyszólván parlamentarizmus eszközökkel is szervezhető. Hogy ez így van, mutatják a következő sorok, melyek a „munkalovagjai“ cz. amerikai szövetkezetet ismertetik.

A cikk így hangzik:

A munka lovagjai! Nem oly lovagokról van szó, a kik, mint régebben, a fegyver kezelését tüzték ki életük céljául, hogy ez által az emberi társadalom leghasznosabb tagjai fölé emelkedve, válaszfalat állítsanak maguk és a nép között, hogy e felett uralkodhassanak. A munka lovagjai az ész békés fegyvereivel és az egyesülés által igyekeznek a munkát arra a színvonalra emelni, mely megilleti őt, mint a társadalom tápláló anyját és fenntartóját.

Midőn a Gould-féle vasuti vonalokon az Egyesült-Államok délnyugoti részében a vasuti munkások és alkalmazottak sztrájkoltak, ismét ráirányult Európa figyelme a munka lovagjaira, a kik támogatták a munkásokat és tekintélyük által elősegítették a kiegyezést. Tévednének azonban, a kik azt hiszik, hogy ama szövetség, mely oly kiváló szerepet játszik az amerikai munkás mozgalmakban, csak a munka megszüntetések szervezésével foglalkozik. A sztrájk, ha néha-néha elkerülhetetlen is, nem a megfelelő eszköz a munkások helyzetének javítására. Így vélekednek az amerikai szövetség tagjai, a kik nem egyedül

de mindennek daczára az örömet nemcsak kizárólag önmaga szeretné minden vallás lefoglalni, de ennek egyik ágát látszik képezni az a törekvés, hogy a másik örömét elrontsa. A szabadság ünnepén! Még ma is, a mikor 'az emberi hiúság' elnevezte a századot a felvilágosultság és a humanizmus századának, a mikor abban tetszelegnek maguknak az emberek, hogy ők minden nagy és az emberiség javára szolgáló intézmények megalkotásában tevékeny részt vettek és a felvilágosultság és humanizmus dicsőségéből részt követelnek maguknak. Nézzétek és olvassátok végig saját vallástok történetét és épüljétek vallástok történetének legujabb szakaszán.

A zsidóságnak ez az ünnep a kovásztalanok ünnepe. Szpecialis emléke a sok nyomornak, üldöztetésnek, melylyel őseink kénytelenek voltak megküzdenni. Pedig még akkor nagy és hangzatos jelszavak, az emberiség boldogítását hirdető farizeusok nem voltak. Már akkor is üldöztettünk, pedig akkor még a zsidóság nem volt szétszórva, hanem együtt szenvedett és az együttlét mégis némi vigaszt hozhatott a szívnek, az együttlét könnyebbé tehetette a közös terhet. Azóta megünnepeltük ez ünnepet nagyon sokszor, és az akkori üldöztetésnek emlékeihez még sok üldöztetésnek keserves emléke járul.

De azért mi mégis a szabadulás, a szabadság ünnepét üljük és üljük bizalommal. Bármennyire szaporodott a harmadfélezer éven keresztül üldöztetésünk emlékeinek száma, mégis vigasztal és biztat a

tudat, hogy az igazságnak győzni kell, hogy az akkori idők nagy eszméje ma is él, hogy ez eszmék az újabb korban mégis találtak hatalmas szövetségeseket, a szabadelvűséget, az egyenlőséget, a testvériséget, mely szövetségesek okvetlen ki fogják vinni számunkra azt, hogy midőn őseink szenvedéseinek, üldöztetéseiének ünnepét üljük, meg fogjuk ezt nyugalommal és azzal az örömmel ülni, hogy ezek már csak emlékek, drágák, de mégis csak emlékek és ma már biztató tudatunk van, hogy ez emlékek nem fognak többé szaporodni.

Igaz, merészség volna azt mondani, hogy ezt a legközelebbi jövőben már remélhetjük. A gonosz indulat olyan dudva, mely elnyomja a legnemesebb érzelmek gyöngéd növényzetét és a gonosz indulatot, ha önmagában kipusztítható is, életre hívja az irigység, a gyűlölség, és mikor vallásunk előmozdításán, fényén és sikerén az által is serénykedünk, hogy igyekezzünk magunknak annak fentartásához megszerezni az eszközöket, épen e mód, ez eszközök azok, melyek a dologtalan és renyhe embereket irigységre kelik. Nehéz és fárasztó küzdelem lesz még az, míg ezek irigységét le lehet küzdeni vagy legalább sovárgásukat ártalmatlanná tenni, és ki tudja, hány megpróbáltatásnak kell addig kiállnia tüzet a választott népnek, de azért a bizonyosság marad az, hogy az igazságnak győzni kell, a szabadság ünnepe csak a szabadság és az emlék, de nem a félelem ünnepe lesz.

A zsidóság elmondhatja magáról, hogy bár pél-

a munkabérek felemelésére, hanem általában kedvezőbb munkafeltételekre és társadalmi célok elérésére törekednek. A munka lovagjainak szövetsége teljesen amerikai nemzeti termék. Tagjai nemcsak munkások, hanem önálló iparosok, kereskedők és mások, a kik különböző foglalkozást üznek.

Az alapszabályok szerint a nem munkástagok az összes tagok számának egy negyedrészt képezhetik. Az nem akadály, ha valaki más egyletnek is tagja, sőt vannak egész egyletek, a melyek, mint ilyenek, tagjai e szövetségnek. A szövetség szervezete nem a tagok foglalkozása, hanem helyi tartozandósága szerint van megállapítva. A helyi egyletek élén állanak az ily egyletek kiküldötteiből alakult kerületi gyűlések és ezek fölött a nagygyűlés, mely a legfelsőbb forum a közös ügyek, valamint a helyi és kerületi egyletek viszálykodásainak elintézésében. A szövetség élén áll a nagymester, a ki mellé őt tagból álló felügyelő bizottság van adva.

Eredetileg a szövetség, mint titkos rend alakult meg és pedig azért, nehogy a vállalkozók elbocsáthassák munkásaikat, mert e rendnek tagjai s nehogy a munkaadók értesülhessenek a munkások erejéről és határozatairól, és hogy váratlanul lehessen őket meglepni. Attól is tartottak, hogy ha a szövetségnek nyilvános jellege lesz, az ezzel ellentétes érdekek ellentállása meg fogja akadályozni fej-

lődésében. Miután azonban a rend eléggé megizmosodott és daczolhatott minden akadálylyal, már néhány évvel ezelőtt levetette titokszerűségét és alapelvei, határozatai nyilvánvalókká lettek. A munka lovagjainak száma jelenleg 600.000-re tehető. Természetes, hogy ez nem az egyedüli munkásszövetség Amerikában. Van még számos helyi egylet egymással szövetkezve és kiágazva Amerika határain túl. Az összes munkásegyletekben a tagok száma körülbelül 2 millió.

A munka lovagjainak főtörekvése szembeszállni a tökéletes növekedő összpontosításával, mely ha nem fog korlátok közé szoríttatni, a munkásnép elszegényedésére és reménytelen lealacsonyítására vezetne. A munkások is vegyék ki az őket megillető részt abból a jólétből, a mely őket megilleti, részesüljenek ők is a társadalom előnyeiben, jótéteményeiben és jogaiban.

E célból egyrészt szembe állítják az egyesülés hatalmát a tőkével, másrészt igénybe veszik a törvényhozást. A munkások segítségével a jobb munkaviszonyok utáni törekvésen, valamint termelő-egyletek és fogyasztási szövetkezetek létesítésén kívül azt sürgeti e program, hogy a föld tartassék fönn az igazi földműveseknek, a bányamunkások egészsége és biztonsága érdekében óvintézkedések hozassanak, nyilvános munkálatoknál a szerző-

da nélkül áll a világtörténelemben az ő üldöztetései-nek száma és minősége, mégis nemcsak, hogy el nem pusztul, de mindig első sorban állott azok közt a népek közt, melyek az emberiségnek, a humanizmusnak szolgálatot tettek, első sorban állott a szabadság, testvériség és egyenlőség harcosai közt, kiváló érdemei vannak a szabadelvű haladás körül, és ha nem bírja is még e küzdelmek gyümölcsét oly mértékben élvezni, mint erre joga volna, azért ez az elégtétele sem fog elmaradni. Addig pedig bizalommal, remény-nyel és megnyugvással üljük a kovásztalanok ünnepét.

Gazdasági viszonyok.

II.

Bátorság kell hozzá, azt kutatni, hogy a vagyontogalmának második része, az üzleti viszonyok, az ipar és kereskedelem, minő következtetést engednek meg a zsidók vagyoni viszonyaira. A nemzetgazdasági viszonyok megítélésénél ugyanis meg kell különböztetni az ipar és a közvetítő kereskedés helyzetét. Az első, az ipar ma már nálunk napról-napra erősebb, egészségesebb és nagy jövővel biztató, míg a közvetítő kereskedelem egészen akarát nélküli szolgává kezd lesülyedni. A szűk határok közé szorított, majdnem tisztán csak a vidékre terjeszkedő budapesti kereskedés és az a szokás, hogy nemzedékek egymás után mindig egy és ugyanazon a téren maradtak, megnöveltek oly konkurencziát, mely többé tisztességesebb,

jutalmazóbb hasznot lehetetlenné tesz; más részről a gyáros és iparos, és a közvetítő kereskedő közt oly viszonyt teremtett, hogy a gyáros és iparos föltétlen urává lett a kereskedőnek, rá bírja erőszakolni az árakat, sőt odáig mehet, hogy a közvetlen nagy vásárló mellett még a kis vásárlónak, a közvetítő felének is oly áron adja ezikkeit, mint magának a közvetítőnek és így a legcsekélyebb nyereséménynek, munkadíj keresésnek is el van vágva az útja. A zsidóság legnagyobb része azonban sem nem gyáros sem nem iparos, — hisz ez is egyik szemrehányás ellenünk, — hanem csak ezek közvetítője. Ha tehát a mondott viszonyok közt a kereskedői szak ma már egyáltalán nem azok közé tartozik, hol meggazdagodni lehessen, annál kevésbé gazdagodhatik meg a zsidó, mert ennek mozgékony természete a saját ivadékából származó konkurencziát erőszakosan is elősegíti, és éppen az erőltetett üzlet kiterjesztés akadályozza meg úgy a szolid tőkegyűjtést, mint a haszonszerzést.

A zsidó vagyont azonban még kevésbé teszi ki a „papiros.“ A közvélemény általános nézetével szemben inkább azt kell állítani, hogy értékek, minők a járadékok, elsőbbségek, vasuti részvények, szolid bankok részvényei csak kivételesen és csak a leggazdagabb zsidóknál találhatók. Az egyes, különálló esetekből azonban nem lehet szabályt alkotni. Hivatkozunk első sorban is a közjegyzőkre kik törvény szerint a végrendeletek készítésénél, a hagyaték rendezésénél első sorban működnek közre; a közjegyzőknek ki kell állítaniok a bizonyítványt, hogy zsidó

dési rendszer szüntettessék be, hogy a sztrajkokban választott bíróság határozzon, valahányszor munkaadók és munkások pártatlan eldöntést kívánnak, gyermekeket ne vehessenek többé munkához, a börtönmunkát korlátozzák, hasonló munkáért egyenlő bért kapjon mindkét nembeli munkás, a munkaidőt szállítsák le naponként nyolcz órára s végül, hogy teremtsenek nemzeti forgalmi jegyeket, melyek ne bankházak útján kerüljenek forgalomba s mint törvényes fizetési jegyek minden nyilvános vagy magánadósság fejében teljes értékben fogadtassanak el.

Természetesen e program közzelebbi vizsgálatába vagy éppen megbírálásába itt nem bocsátkozhatunk. Csak annyit jegyzünk meg, hogy egészen az amerikai társadalmi rend keretében mozog, s ennyiben már magában hordja a megvalósulás bizonyítékát. Legyen benne bár hány olyan követelés, melyet Európában szocziáldemokratikusnak mondanának, egy sincs olyan, mely a személyes szabadsággal vagy az egyén viszonyaival összeütközésbe jönne.

A munka lovagjai lehetővé teszik mindazoknak, kik a munkások barátai, ha különböző véleményen is vannak a társadalom jövő kifejlődése iránt, hogy csatlakozhatnak oly szövetséghez, mely növekedő hatalmánál fogva bizonyára mélyreható befolyást fog gyakorolni az amerikai társadalmi élet alakulására.

Ily körülmények között könnyen érthető — mondá egy alkalommal a szövetség elnöke — hogy a középosz-

tály, mely érezni kezdi a pénz hatalmak igazságtalanságát, szövetkezik a munka lovagjaival s hogy a munkásmozgalom mily erőt merithet a polgárság támogatásából, azt bővebben magyarázni fölösleges. A szabad Amerikában a közönség elég nyíltszívű arra — s a munkásokkal való szövetség csak fejleszteni fogja a nyíltszívűséget — hogy nyíltan támogassa a munkások jogos követeléseit. A nagy vasuti sztrajkok alkalmával az utazó közönség igen gyakran e sztrajkolók pártját fogta s megkövetelte, hogy a vállalkozók azokkal, a kik értük dolgoznak, igazságosan és méltányosan bánjanak el.

A munka lovagjainak programja épp úgy, nem zárja ki a különböző foglalkozás nemeket, politikai pártállásra sincs tekintettel. A mit ez a program követel, az legfőképen gazdasági természetű, mely bármely politikai vélemény vagy pártállással összeegyezhette. A program tehát e részben is tág tért enged azoknak, a kik a szövetségbe be akarnak lépni és leküzdi ama nehézségeket, melyek esetleg korlátozták volna a szövetkezet kiterjedését és hatalmának nagyobbodását. De eddig még nem sokat ért el. A munka lovagjainak tett ígéreteket nem igen váltották be. De, ha a szövetkezet hatalma növekedni fog úgy bizonyára nagyobb politikai befolyása is lesz. Mindenesetre meg van benne az a csira, melyből az amerikai társadalmi viszonyoknak kedvező alakulása terjedni fog.

örökgyógyó hagyatékában ritka az értékpapír. A börzezsídók segítenek a börzén szelet és vihart csinálni, de azokat az értékeket, miket „gyülnönek vagy szeretnek,” még csak nem is látják, annál kevésbé szerzik meg, és elvitázhatlan a tény, hogy a zsidó hagyatékok leltározásánál a világ mindig csalódik.

Pedig már a középkorban meg volt a nézet, mely különösen a nemzetgazdasági téves fogalmakból eredt, hogy a zsidók gazdagok; pedig még akkor nem is voltak sokan a zsidók. És bár ma már a fogalmak tisztultak, a nézetek tárgyilagossabbak lettek, e felfogás még mindig meg van. Az ok egyszerű. Ha valaki nem ismeri a statisztikai adatokat és megkérdezi tőle, hogy mennyi lehet a zsidók száma, a valósághoz még közel sem járó számot mond, miért? mert ha van két szomszédja, és ezek közül az egyik zsidó, ezt a zsidó szomszédot tiszszel látja addig, míg a másikat egyszer, és megcsalódik a szeme, meg az ítélő képessége. Épp így van a pénzzel, a vagyonnal; a zsidó háromszor is megforgatja addig pénzét, míg a keresztény egyszer, csak hogy a keresztény a megforgatásnál hasznot ér el, addig a zsidó még kárára is dolgozik, csak hogy az ő nyugtalan természetének megfelelőleg a pénz forogjon. Nem csak azért mert ő kereskedő a legtöbbször, hanem azért is, mert neki hasonló viszonyok közt sokkal több kiadása van, mint a kereszténynek: lakásra, háztartásra, de különösen a gyermekek neveltetésére oly összegeket költ el, a minőnek a hasonló viszonyok közt élő keresztény el nem költi felét. Ide tartozik a társadalmi szempontokból annyira sajnálatra méltó szokása a zsidónak, hogy leányának mindig oly hozományt akar adni, mely vagyoni viszonyainak egyáltalán nem felel meg. Innen van, hogy nem emmensül gazdag zsidónak még a hitele is szenved azáltal, ha két-három eladó lánya van.

Ott van még egy erős példa az ingatlan birtoknál is. A zsidó háza vagy földbirtoka mindig és sokszor túlságosan meg van terhelve, mert csak kedv kell hozzá és vesz, vesz mindent adósságra, míg igen sok az a keresztény ház és földbirtok, mely szolid alapon szerezve, mindig tehermentes marad.

A zsidó szokása, hogy nagyon költ, abból az öntudatból származik, hogy sokkal könnyebben megfordítja vagyonát és kevesebb tőkével ugyanazt az eredményt éri el, mit a keresztény a nagyobb tőkével. Az azonban megint világos, hogy az ország lakossága közt 5% a zsidó, és ez a zsidóság annyit keres mint a többi lakosságnak husz perzentje, de ugyan annyit költ is, mint a többi lakosságnak husz perzentje. A vagyonosodás nem annál növekszik, ki sokat keres ugyan, de sokat is költ, hanem annal, ki kevesebb kereset mellett e kevés szerzeményből is tud valamit kapitalizálni, félretenni. Egyes kivételekről eltekintve e körülmények azt okozzák, hogy a vagyon viszonya határozottan a zsidók hátrányára alakul és hogy a vagyon viszonya napról-napra fokozottan a zsidók ellenére növekedik. Nem Budapestnek ugynevezett finantz világa veendő szemügyre egyedül. A falusi és vidéki zsidó soha sem bírja egyenértékét felmutatni még annak a vagyon-

nak sem, amit egy közönséges féltelek repraesental, és örül, ha hitelét bírja annyira növelni, hogy az a falusi szatócsüzlet mégis rendezettebb, nagyobb kiterjedésű üzletté nőhet; de sem az a nagyobb üzlet nem vagyon, sem a zsidó költekezése nem mutat vagyonosságot. A nagy birtokosságot pedig az ugynevezett zsidó nagybirtokossággal összehasonlitani legalább is nyaktörő vállalat. A Rotschild vagyon épp úgy kivétel, mint kivétel volt a 16. század Fugger vagyona. A leggazdagabb pesti zsidó, ha föllállítja mérlegét, nem mérközhetik vagyoniilag például egyetlen egy főrendiházi tag mágnással; alig van két három zsidó, kinek vagyona megmérközhetik egy másodrendű gazdagságú gróf vagy báróval; a többi zsidó bankárnak, a gazdagoknak, alig van kétszer annyi vagyona mint a nagy földbirtokosoknak, a főrendi házi grófok és báróknak évi jövedelme. Hol van azonban a többi zsidóság, melynek legnagyobb része a fővárosban nem hogy vagyonnal bírna, de tisztán és egyedül keresetéből él, hol a vidéki zsidó, ki még az egész fővárosi zsidóságra is irigy szemmel néz, mert az ő kereseti módjai nem is annyira jövedelmezők és fáradságosabbak is.

A társadalmi tudomány, a legfiatalabb a többi tudományok közt, az ő eredményében a legveszélyesebb. Senkinek sincs érdekében, hogy matematikai adatot hamisítson, de e fegyelemben, mit oly sokszor eltorzít az életharczban a pártok szenvedélye és gyűlölete, benne van az igazság és az igazságot el kell érnünk. A harcot azonban nem a szenvedélylyel, de a szellem fegyvereivel, a gondolat élével kell végig harcolni és akkor sok bajnak eleje van véve.

Vizsgáló bizottság.

Nemrég azt az aggodalmat fejezték ki, hogy a honi kisebb zsidóhitközségben az anyakönyvek rendezésére kibocsátott miniszteri rendelet által rájuk szabott kötelességek a magyarosodást majdnem illuzóriussá teszik. A provizorium nem sokára lejár, akkorra szoros kötelességévé van téve a hitközségnek egy rabbit vagy rabbihelyettést, ha egy ilyen még alkalmazva nincsen, teremteni, ki az egy évi működése után véglegesítettnek tekintendő, vegye ezt a hitközség bár honnét is, mert az anyakönyvvezetés csakis egy ilyenre bizható. Előre látható, hogy olyan községek, melyek nem képesek a most muszajképen betöltendő állomásra hivatottat kellően dotálni, alkalmaznak majd olyan egyéneket is, kik kevés garanciát nyújtanak arra, hogy a magyarosodást előmozditani fogják, mert éppen nem lesznek képesítettek. — „Hazafias szempontból és a községek iránti tekintetből“ azt az eljárást ajánlják, hogy alkottassék e célra egy vizsgálóbizottság a rabbi képező intézet tanári karából és csak olyan egyének tartassanak igényt véglegesítésre, kik e bizottságnak képesítési vizsgálat végett alá vetik magukat. Ne ringassuk magunkat illuziókban; nem éppen bőviben vagyunk a képesített egyéneknek, hogy csak úgy belemarkolnunk kell, hogy megkaphassuk. Az ajánlott eljárás méltó volna az elfogadásra, mert csakis egy ilyen vizsgálóbizottságtól kiállított képesítési bizonylat által nyerhetne a község meg-

győződést arról, hogy egy képesített egyén által tölteti be a rabbi vagy rabbihelyettesi állomást községében. De ha kisközségeinkről föltétlenül azt hisszük, hogy egy rabbi szemináriumi tanárokból álló bizottságtól kiállított képesítő bizonyítvánnyal megelégednének, akkor nagyon tévednénk. — A kishitközségek, tisztelet a kivételeknek, az anyakönyvvezetők választásánál a legnagyobb súlyt az előimádkozásra fektetik. Csattanós bizonyíték erre, hogy a legtöbb pályázati hirdetések következőképen vannak tartva: „N. N. anyakönyvkerületi székhelyén egy előimádkozói állás betöltendő. — Jó előimádkozók, kik az anyakönyveket is képesek vezetni jelentkezhetnek.“ Ilyen igényű hitközségek nem lennének ám megelégedve a rabbi képzőintézet tanárai által kiállított bizonyítvánnyal; mert hát mit ért Bloch, Schill vagy Balogh tanár az előimádkozáshoz, talán annyit sem, mint a harangöntéshez.

Az ilyen hitközségnek talán csak úgy lehetne eleget tenni, ha egy vegyes vizsgálóbizottságot állítatnának össze és belevonnák a két szemináriumi tanár mellett Bachman kántor urat is, — persze, hogy ez a bizottság egy kicsit tarka lenne, de megfelelőbb. — Ha a jelentkező az ilyen bizottságtól nyert bizonyítványt volna képes bemutatni, meglenne győződve az érd. hitközség, hogy egy képesített egyént kap és a 250. mond szóval: kétszázötven o. értékű forintokat és a fél schechitát megadhatja neki.

Ha kisebb hitközségeink kijózanodnának és belátnák, hogy nem az előimádkozás a kvalifikáció az anyakönyvvezetésre, akkor nem szenvednénk oly nagy hiányt képesített egyéneken. — Noha nem állítjuk is, hogy minden tekintetben képesített egyének reflektálnának a kis állomásokra — mert a Kohnok és Hochmuthok nem reflektálnának akkor sem, Kohut Sándor se jönne vissza Amerikából egy ilyen állomást betölteni — de jelentkeznének olyanok, kik legalább a műveltségnek első fokát elérték, törekednének egész erőfeszítéssel magukat tovább kiképezni és legalább nem lennének a magyar zsidó papságnak szégyenére. — Mint magyarul érzők a magyarosítást szent kötelességüknek tartanak és készséggel vetnék alá magukat bármely vizsgálóbizottságnak, csak kántorok ne legyenek a bizottságban.

Most pedig a jobb elemek, a valamire képesek és valamit ígérők, mert éppen jó hangot nem tudnak még lopni sem — háttérbe szoríttatnak és így elsatynynak, mert minden kedvők a további kiképezésre el van véve.

Mig ez a procedura dívik, hasztalan minden vizsgálóbizottság.

J. Árokszállás április hó.

Wallasz Aron.

H I R E K.

— **Az orsz. magyar isr. tanító egyesület Szántó Eleázár** elnöklete alatt esütörtökön közgyűlést tartott. A vallás és közoktatásügyi miniszter által kitűzött tételek közül mindenképp előt a népiskolai közegészségügyet vet-

ték tárgyalás alá. Előadó L é d e r e r Ábrahám volt. A közegészségügy általában a közjóléttel, a közmivelődéssel és a közerkölcsiséggel kölcsönös oki viszonyban áll, ezeknek megszerzése, fentartása és gyarapodása nemcsak a népiskolától, hanem legnagyobb részben a család- a társadalom- és az államtól függ. A közegészségügy felvirágzása céljából tehát családnak és tanítónak együttesen kell közreműködniök. Kisebb községekben a tanító példája, életmódja nagy befolyással bír az ifjuság erkölcsi és egészségi fejlődésére. A tanítónak ismernie kell a ragályos gyermekbetegségek kórtüneteit és a jelenkorban leginkább uralkodó testi bajokat, hogy ezeknek elbáritása végett megtegyék a kellő lépéseket. A gyermekeknek az iskolába való fölvétele, a nemnek elkülönítése a tanulók ruházata, az oktatás kezdete, a tanterv, az iskolai könyvek papirosa, nyomása, a tanítás rendszerre, a munka és nyugalom váltakozása stb. nagy befolyással bír a népiskolai közegészségügy felvirágzására. Az egészségtan tanítása történetjék alkalmilag, összekapcsolva beszéd és értelemgyakorlatokkal stb., s feleljen meg a módszertani szabályoknak, s legyen különösen világos és érdekes és gondoskodni alkalmas szemléltető eszközökről. A tanulók testi fejlődése, növekedése, színe, szemei, hallása s az iskola egészségi viszonya minden tanító és iskolai orvos által szorosán megfigyelendők. Csak így lehet a népiskolai közegészségügy felvirágzását elérni. Dr. Schusny korbázi orvos, F ü r e d i Ignác közp. tanár, egy-két megjegyzése után a közgyűlés helyeslőleg elfogadta L é d e r e r Ábrahám tanárnak a népiskolai közegészségügyre vonatkozó javaslatát. A közoktatásügyi miniszter körrendeletében foglalt második tételt, az olvasókönyvek használásának módját, R a d ó V i l m o s előadó ismertette. Szerinte a népiskolai olvasókönyv sehogy sem lehet a népiskolai tanítás anyaggyűjteménye, nem helyettesítheti a népiskolai tankönyveket. Az olvasókönyvek tartalmát tulnyomólag oly írásművek szolgáltatják, melyek a nemzeti irodalom keretébe beleillenek. Ezenkívül az olvasókönyv még arra is hivatva van, hogy némely népiskolai tantárgy tanítását támogassa. Az olvasás három nemének: a folyékony, értelmes s a hangsúlyos vagy szépolvasásnak eszközei a gyakori olvasás, a tanító jó és gyakori példái. stb. Az anyanyelvi oktatásnak két momentumuma van: szókinesszerzés s a nyelvérzék megerősítése; továbbá a nyelvérzéknek a nyelvtudatra való emelése, vagyis a nyelvtan. Az egyes olvasmányok használati módja azon fordul meg, hogy milyen természetű a tartalmuk. Mesék, mondák és elbeszélések, a történelmi stb. tartalmu olvasmányok egyenesen szövegét, kiindulását képezik a tanításnak. Ezek teszik az értelmi szemlélet substratumát. A természettudományok, a technológia stb. köréből vett olvasmányok pedig megfordítva a tanításnak nem kiindulására, hanem befejezésére szolgálnak. Az egyes olvasmányok, amennyiben csak tartalmi rokonságuk engedi, egymással összefüggésbe és vonatkozásba hozandók. A hosszasan ismertett és indokolt tételre vonatkozólag a közgyűlés jóváhagyólag magáévá tette az előadó nézeteit,

mire az orsz. képviseleti tanító-gyűlésbe küldendő két tagot választották meg s azzal az ülés véget ért.

Budavölgyi Greger Miksa, a magyar borkereskedelemnek Angliában uttörője és alapvetője, hétfőn Budapesten élete 66-ik évében elhunyt. Az elhunyt nagy érdemei vannak a magyar bortermelés körül, mely neki köszöni, hogy Anglia piaca boraink számára megnyílt. Hogy e célját elérhesse — a többek közt irodalmi úton is — sokat kellett küzdenie, úgy az angol fogyasztók mint a magyar bortermelők előítéletei ellen; de mindkét irányban hazafias buzgalommal oldotta meg feladatát és így a magyar bor népszerűsége Angliában kizárólag az ő érdeméül tudható de, Huszonöt éves működése után 1880-ban átadta londoni vállalatát egy angol társaságnak, de ennek még 5 éven át vezetője maradt, hogy felügyeljen arra, hogy azon intézmény, melyet hazai bortermelésünk érdekében alapított továbbra is megtartsa eddigi áldásos irányát. Csak, miután e célját biztosítva látta, lépett negyedszázados működése után tavaly nyugalomba, hogy élete végét szülőföldjén, családjá körében tölthesse. A halál nem hagyott neki nagy pihenőt; elragadta őt alig egy évi nyugalom után. Az elhunyt nemcsak a kereskedelmi terén szerzett magának érdemeket; hazafias és emberbaráti célok mindenkor lelkes és buzgó támogatóra lettek benne. Jótékony adományai ezrekre rugtak évenként és így e téren is áldott emléket hagy maga után. Számtalan jótékony-egylet bőkezű támogatóját veszté el benne. A magyar borkereskedelem körül szerzett érdemeiért, a király 1875-ben a Ferencz József-rend lovag-keresztjével, 1878-ban a magyar nemesség adományozásával tüntette ki. Elhunytát özvegyén kívül két leánya siratja. Ezek egyike Landauer Ferencz József, helybeli nagykereskedő neje, másika pedig Angliában él és Mr. Roy Richard felesége. Az érdekes férfiú temetése csütörtökön e hó 22-én délelőtt 10 órakor ment végbe az Andrássy-ut 114. számú nyaralóból, nagyszámu közönség részvétele mellett. A halottas ház egyik első emeleti termében volt felállítva a koszorúkkal borított ravatal. A koporsó előtt bársony állványon voltak az elhunyt rendjelei. Pontban 10 órakor hozták le az udvarra a holttestet. Dr. Kayserling rabbi ecsetelte az elhunyt emberbaráti és hazafias érdemeit. Megható gyászkar fejezte be a szertartást. A végtisztességen ott láttuk a nagyszámu közönség soraiban: Visontai Kovács László és Wahrmann Mór orsz. képviselőket, Burghard Konrád főrendiházi tagot, Németh Imre miniszteri tanácsost, Miklós Gyula borászati kormánybiztost. Hét jótékony egylet zászlósan vonult ki, a fővárosi szegény gyermekkert egylet pedig küldöttséggel volt a temetésen képviselve.

— **A németujvári választó** kerületben az előbbi képviselő lemondása folytán e héten (szerdán) Polónyi Gézát, a függetlenségi párt egyik hívét, választották meg orsz. képviselőnek. Polónyi két ellenféllel, a kormánypárti Magosi Elekkel és az az antiszemita gróf Festetich Pállal állott szemben. Mi örvendünk az antiszemita jelölt bukásának annál is inkább, mert az antiszemiták oly kor-

teskedést vittek véghez ez alkalommal, hogy valóban csodálkozni lehet a népen, mely kihágásokra nem ragadtatta magát. Gróf Festetich a választás előtt lépett vissza s így a függetlenségi párt azon elemekkel gyarapodott, melyek előbb az antiszemitákat támogatták. Ezt a közelséget, mely a függetlenségi és antiszemita part közt van, sajnáljuk és sok tekintetben osszuk a „Nemzetnek“ aggodalmait, melyek a következő sorokban nyertek kifejezést. A „Nemzet“ a németujvári választás eredményét ugyanis így kommentálja: Szabad tán végezetül rámutatni arra, hogy a függetlenségi antiszemiták és nem antiszemita függetlenségek ezen németujvári együttes diadala, ha a helyzet csakugyan úgy áll, mint az „Egyetértés“ hirdeti, ismét azon kétes értékű ajándékok egyike lesz, melyeket az antiszemitizmus a függetlenségi pártnak nyújt, hogy — sokszorosan vegye vissza tőle. Mondanunk sem kell, hogy mi — minden elvi különbség dacára, mely a szélsőbaltól elválaszt — diadalát kevesebb bajnak tartjuk, mint az antiszemitizmusét. De meggyőződésünk, hogy ha vele, bármi modorban, paktálva vivja ki e diadalt, keservesen meg fogja bánni — a későbbi választásokon. Ezt megmondtuk a szélsőbalnak idejekorán az 1884-iki választások előtt; az 1887-iki választásoktól még messze vagyunk, de azért nem árt figyelmébe ajánlani ezt. Nekünk ugyan nem fáj a szélsőbal feje; de idejekorán konstatáljuk: mily jelenségek közt fejlődnek a pártok az országban ez időszert. Lesz módunkban annak idején emlékeztünkbe hozhatni e jelenséget.

— **Zsidó államhivatalnokok Chinában.** Az Orosz és Oláhországból kivándorlott zsidók közül többen Chinába mentek, hogy ott letelepedjenek. Ezek közt számosan azóta már állami szolgálatba léptek és miután 4—5 évi gyakorlat elegendő volt, hogy a chinai nyelvet teljesen elsajátítsák, most már annyira előléptették, hogy a legfontosabb hivatalokban is vezérszerepet játszanak. Megjegyzendő, hogy a nép e zsidó felekezetű hivatalnokokat igen kedveli, és hogy e zsidók chinai neveket vettek fel.

A magyar zsidó ifjuság lapja. A Halász Nándor iskola igazgató szerkesztése alatt megjelenő „Magyar zsidó ifjuság lapja“ legutóbbi (husvét) száma a jeles szerkesztő közreműködése mellett szép dolgozatokat közöl többek közt Hoffman Mór és Zuckermann J. tollából. Kár, hogy e buzgósággal szerkesztett irodalmi füzet a kellő támogatásban nem részesül.

A „Magyar-Francia Biztosító-Részény-Társaság“ f. é. ápril hó 17-én Bittó István ő excellentiája elnöklete alatt 1885. évi rendes közgyűlésén tartotta meg. Az igazgatósági jelentés kiemeli, hogy a folytontartó gazdasági válság és az általa minden téren előidézett forgalmi pangás a biztosítási üzlet menetére is — ez a termelői és kereskedelmi tevékenység legfontosabb ágazataival minden más üzletnél szorosabban lévén összenöve — bénító és sok tekintetben hátrányos hatást gyakorolt. Eme sajnálatos tény többek között a legtöbb biztosító-társaságnak mult évi szárszámaeásai-ban meggyőző kifejezésre talál és ugyanazért meglegedésére szolgál az igazgatóságnak hogy oly eredménnyel léphet a közgyűlés elé, mely a lefolyt és általánosságban kevésbé kedvező biztosítási üzletévre és különösen a jégágazat passiv eredményére tekintettel kielégítőnek mondható, s hogy azon kellemes helyzetben van — a tartalékok több, mint elégségesen történt javadalmazása mellett — a mult évihez hasonló magasságu osztalék fizetését javaslatba hoz-

hatni. Az igazgatóság újabb bizonyítékát véli ebben látni az üzlet szilárd alakulásának, a mely kevésbé kedvező viszonyok között is megfelelő jövedelmezést helyez kilátásba. — A tüzbiztosításoknál a nyersdíjbevétel 4.462,375 frt 52 krt (az előző év 4.304,151 frt 55 krtja ellenében) tehát 158.223 frt 97 krral többet eredményezett; folyókockázatokra teljesen tehermentesen 934.766 frt díjtartalék (a tisztadíjak 38%-ja 2%-kal több, mint az előző évben és 115.000 frttal tapasztalatszerűleg szükségelnél) függő károokra pedig 264.605 frt tartalék lett visszahelyezve; az üzletág maradványa 111,783 frt 35 kr. — A szállítvány biztosítás 1.646,558 frt 35 kr nyersdíj bevételt (a mult évi 1.829,317 frt 51 kr. ellenében) tehát 182.759 frt 16 krral kevesebbet tüntet ki; folyó kockázatokra taatalékul 164.111 frt 12 kr- és függő károokra 203.940 frt selyeztetet kiadásba, az üzletág tehát 51.310 frt 10 kr. nyereséget eredményez. — A kimutatott díjbevétel-csökkenés az indirektüzlet lassanként való feladásának és a már majdnem teljesen szervezett direkt üzlet csaknem kizárólagos művelésének következménye. — A jégbiztosításnál nyersdíjakban 795.663 frt 36 kr. (a mult évi 958,357 frt 98 kr. ellenében) 162.694 forint 62 krral kevesebb bevételeztetett. Ez üzletág 29.719 forint 71 kr. veszteséggel járt, mely kedvezőtlen eredmény a mult év, számos és érzékeny károkat okozott, rendkívüli időjárásának tulajdonítható. — A földtermékek árának alacsonyága természetszerűleg a biztosítási érték csökkenését és ezzel kapcsolatosan a díjbevétel megfelelő kevésbülését vonta maga után. — Az életbiztosítás 1885. végével 9985 kötvénnyel 19,106.463 frt tőke és járadékról szóló biztosítási állagott tüntet ki. Az 1885. évben 97.000 frt összegig felmerült káresetek 36.221 frt 88 krral maradtak a várható halandóságon alul. díjpartalékul 1.428.781 frt 80 kr. (344.761 forint 56 krral több, mint az előző évben.) Ezen ágazat nyeresége 45.014 forint 62 krajczárt tesz. A társaság 1885. december 31-én az elemi biztosítási ágakban 1. 208.937 frt 42 knyi az életbiztosítási ágban pedig 1,428.781 frt 80 knyi összesen 2,636.819 frt 22 kr díjtartalékkal, azonkívül 1,434,344 frt 35 knyi agió, árfolyam különbözeti és nyeresémi s külön tartalék fölött rendelkezik, a mi 506.314 frt 89 knyi emelkedést jelent. Valamennyi ágak kártartalékai összesen 439.501 frt 15 krra rugnak. — A társaság által folytatott valamennyi biztosítási üzletág díjbevétele a lefolyt évben tett 7,574.439 frt 01 kr. — A mérleg 357.692 frt 06 knyi tisztanyereséget tüntet ki, melyből az alapszabályilag előírt tartalékok és díjazások levonása után osztalékul részvényenkint 30 frank = 6% aranyban fizettetik. — Az igazgatósági jelentésből kitünőleg, a társaság fenállása óta díjakban 33,811.321 frt 86 krt bevételezett és károkkért 23,374.422 frt 77 krt fizetett ki; díj és egyéb tartalékokra pedig — a függő károkon tartalékolt 493.501 frt 15 krt nem is számítva, 4,071.163 frt 57 krt gyűjtött. — A teljesen befizetett részvénytőke 4 millió frt aranyban.

Pályázat.

A dunaföldvári kerületi izr. anyakönyvvezetői állomás betöltésére. A hivatal csakis rabbihelyetnessel töltetik be, 400 forint évi fizetéssel, szabad lakás és anyakönyvi jövedelmekkel. A pályázni kívánók felhivatnak ezen állomás elnyerése végett kérvényüket tekintettel az 1924. 1885. sz. miniszteri rendelet 2. §-ára, alulírt hitközség elnökénél 1886. május 15-ig benyújtani. Az utazás költségek csakis az alkalmazott urnak fognak megtérítettetni.

Dunaföldvár, 1886. április 1-én.

Stauber Sándor, hitközsgi elnök.

Pályázat.

Alulírt izr. hitközségben, mint a **zala-szent-gróthi** izr. anyakönyvi kerület székhelyén, egy betöltendő rabbi-állásra ezennel pályázat hirdettetik. Az alkalmazandó rabbitól megkívántatik, hogy a mozaikus-rabinikus tudományokban képesített valamint a magyar hitszónoklatban tökéletesen jártas legyen. Ezen állással 700 ét fizetésen felül szabad lakás, az anyakönyvből befolyó díjak és egyéb mellékjövödelmek vannak egybekötve. Pályázni kívánó urak kellően felszerelt kérvényeiket, családi állapotuk és koruk kitüntetése mellett folyó évi május hó 15-éig alulírt hitközség előjárásához sziveskegjenek benyújtani. Próbaelőadásokat csakis a meghívottnak van joga tartani; az alkalmazott rnak utiköltség fejében 50 frt adatik s vele az állomás végleges elfoglalása ügyébenaa község előjárásága kölcsönös megsgyesés utján fog határozni.

Az izr. hitközség előjárásága
Zala-Szt.-Gróthon

Brünni kelméket
elegáns

tavaszi öltözetre

3.20 métert, azaz 4 bécsi rőföt kitevő szelvényekben 4 frt 80 krért igen finom, 7 frt 10 krért legfinomabb, 10 frt 50 krért legeslegfinomabb

valódi gyapjuszövetből

szállít az összeg póstautánvétele mellett a hiteles és szilárdnak ismert

Siegel-Imhof

Tuchfabriks Niederlage

BRÜNNEN.

Nyilatkozat: A fönnebbi cég, hála szilárdságának a vevők részéről nagy bizalomnak örvend. Ezt bizonyítja, hogy a Sigel-Imhof cég minta nélküli megrendeléseknél is kevés pénzért valóban a legjobb árut szállítja.

De miután szédelő cégek **Brünni** áruk köpenye alatt garázdálkodnak, a fönnebbi cég ennek ellenében kívánatra **mintákat** is küld,

ingyen és bérmentve.